



Sretan Uskrs, iz zbirke starih razglednica Muzeja grada Koprivnice

Marija MESARIĆ
Muzej grada Koprivnice

USKRS U KOPRIVNICI

Uskrs, (us`krsnuti - oživjeti , dići se) središnji kršćanski blagdan koji nam donosi temeljnu poruku kršćanskog nauka: uskrsnuće Isusa Krista i vjeru u život vječni, slavi se u vrijeme židovskog blagdana Pasha. Pasha se prema židovskom kalendaru određuje prema kretanju mjeseca i položaju sunca i svake godine pada krajem ožujka i početkom travnja. Stoga je Koncil u Niceji 325. godine donio pravilo za određivanje datuma Uskrsa i time omogućio svim kršćanima diljem svijeta da u isti dan proslave uskrsnuće Jaganjca Božjeg. Od tada se Uskrs slavi na prvu nedjelju poslije punog mjeseca nakon proljetne ravnodnevnicke i svake godine pada između 21. ožujka i 25. travnja. Uskrsni blagdani započinju Korizmom nakon koje dolazi Cvjetnica (*Cvetna nedelja*), Veliki tjedan, Sveto Trodnevlje (Veliki četvrtak, petak i subota), Uskrs (*Vuzem od v`zeti=ponovo jesti meso*), Uskrsni Ponedjeljak (*Vuzmeni pondelek*) i završavaju tjedan dana nakon Uskrsa, na Mali Uskrs (*Bela nedelja* ili *Matkana*).

Uskrsni običaji kojima se korizmenom pripremom napušta staro stanje – stanje smrtnog čovjeka i uvodi u novo stanje – pobjede života nad smrću i nade u uskrsnuće svih ljudi prožimaju tradiciju pretkršćanskih, starorimskih, praslavenskih i predslavenskih običaja kojima se obilježava buđenje života u prirodi. Otvorenost utjecajima različitih naroda i kultura koji su utjecali na oblikovanje i raznolikost hrvatskih uskrsnih običaja čine ih dijelom srednjoeuropske kulturne baštine.

Stanovnici malog srednjoeuropskog grada Koprivnice pripreme za blagdan Uskrsa započinju u vrijeme Korizme (lat. *quadagesima=četrdeset*) četrdesetodnevno razdoblje koje prethodi Uskrsu. U duhu zapadno kršćanske tradicije građani počinju crkvene korizmene duhovne pripreme prožete pučkom pobožnošću prihvaćanjem strogih crkvenih pravila o jelu provodeći četrdesetodnevni nemrs (odricanje konzumacije mesnih proizvoda uključujući i korizmene nedjelje) koji traje sve do samog Uskrsa. Na prvi dan Korizme, Čistu srijedu ili Pepelnicu, prisustvuju obredu čišćenja i poniznosti, za vrijeme kojeg se posipaju glave vjernika pepelom dobivenim spaljivanjem posvećenih grančica na prošlogodišnju Cvjetnicu. Obredu duhovnog čišćenja pridružuje se čišćenje kuće, okućnice i grada, a u nekim kućama se toga dana iskuhava posude u prokuhanoj vodi s pepelom (*lugu*) da se uklone ostatci mesne hrane, jer na Pepelnicu započinje četrdesetodnevni nemrs. U četvrtak, drugi dan Korizme zvan *mali fašnik*, dozvoljeno je bilo pojesti hranu preostalu od Pokladnog utorka (*Fašnika*).

Crkvene značajke Korizme ispunile su svakidašnji život građana koji odlaze u franjevačku ili crkvu sv. Nikole na križni put, pripreme za ispovijed i obnovu kršćanskog nauka, sudjeluju u pobožnostima Velikog trodnevlja prilikom *simboličnog* vezanja zvona koja u četvrtak ujutro prema pučkoj predaji odlaze u Rim gdje ostaju do subote ujutro; navješćujući pozdravljenje i prizivanje k misi *škrebetaljkama*, posjetom Isusovom grobu (*božji grobek*) koji daruju mašću i jajima i blagoslovom uskrsnih *zagovora*, *votiva* (dijelova tijela domaćih životinja) koje su koprivnički medicari (Sulimanović, Špičko, Kolarić) izlili od voska svijeća blagoslovljenih na Sviječnicu.

Na dan blagdana Uskrsa stolovi koprivničkih građanskih kuća prekriveni su bijelim čipkastim stolnjacima s damastnim nadstolnjacima (tabletićima) izvezenim motivima proljetnog cvijeća na kojima je stajala košara puna umjetne trave u kojoj sjedi zec sa pisanicama (šarenim uskršnim jajima) u nijansama od tamno žute do crveno smeđe boje dobivene kuhanjem jaja u vodi u koju su se stavljale ljuške (*lupine*) luka oslikana cvjetnim i sakralnim motivima. Pored košare stajala je porculanska vaza s rascvjetanim grančicama vrbe i drijenka (*mucice* i *drenak*) blagoslovljenih tijekom procesije na Cvjetnicu sa koje su visjela jaja u kukičanim (*heklanim*) ukrasima raznih boja. Iz kuhinja se širio miris telećih pečenki s mladim krumpirom i uskršnih kolača (peciva, *kuglofa*) pripremljenih po receptima koprivničke građanske kuharice, poput one koju je sakupila Petronella Ester tiskane u tiskari Vošicki, zajedno s mirisom kuhane šunke, jaja, soli, svježeg mladog luka i hrena koje su koprivničke gospođe kupovale na gradskoj tržnici (*placu*) kod *kumice* Mare iz Koprivničkog Ivanca ili Bare iz Koprivničkih Bregi pristiglih sa blagoslova (*posvećenja*) nakon jutarnje mise. Poslije doručka, djeca u pratnji majki hodaju s košaricom po vrtu sakupljajući pisanice koje im je uskršni zec ostavio na skrovitim mjestima.

Na Uskršni ponedjeljak građani se posjećuju, čestitaju si Uskrš i daruju se uskršnim kruhovima i kolačima, a djecu daruju pisanicama kao znak ljubavi, prijateljstva i pomirenja. Uskršni blagdani završavaju na Mali Uskrš (*Belu Nedelju* ili *Matkana*) kad se održavao običaj *matkanja* činom uzajamnog darivanja pisanicama kojim su djevojke postale *matke* tj. sestre koje su si međusobno pomagale do kraja života.

Danas, u vrijeme globalizacije i razvoja potrošačkog društva, građanima Koprivnice dostupni su zapadnoeuropski uskršni ukrasi (industrijske boje i naljepnice za jaja, zečevi, janjad, pilići izrađeni od čokolade, drveta, keramike i ostalih materijala ukrašeni živim proljetnim bojama) i kolači koji su obogatili uskršnju tradiciju i stopili se s duhom građanskog načina života starih Koprivničanaca iz prve polovice prošlog stoljeća.

Literatura:

Čapo Žmegač, J. (1997.) Hrvatski uskršni običaji, Zagreb.

Gušić, M. (1946) Podravske pisanice u: ur. dr Leander Brozović Zbornik Muzeja grada Koprivnice, Koprivnica.

Horvat R. (1997) Narodni život i običaji južnih Slavena u: Podravski zbornik, Koprivnica (pretisak), str. 19- 20.

Matijaško N. (1993/1994) Podravski običaji korizmeno - uskršnog razdoblja u: Podravski zbornik, Koprivnica, str. 243-249.